

'De hoofddoek als opgestoken middelvinger'

Debat: integratie - fabel of feit

Achtergrond - 16 november 2011

Integratie van moslims in Europa kun je niet met wetten afdwingen, daar zijn drie Duitse en Nederlandse experts het tijdens een debat in Amsterdam over eens. De opiniemakers kruisten de degens over de positie van moslimvrouwen in Nederland en Duitsland. "Wil je echt dat er een Duitse islam komt, gecontroleerd door de Duitse staat?"

De culturele integratie van moslims in Europa is mislukt, stelde de Duits-Turkse sociologe Necla Kelek tijdens het debat 'Integratie - fabel of feit?' van het Duitsland Instituut en debatcentrum SPUI 25. Nou nou nou, dat kun je zo niet stellen, haastten de Nederlandse publicist en auteur van het essay 'Het multiculturele drama' Paul Scheffer en de Nederlands-Marokkaanse filmmaakster en voormalig GroenLinks-politica Naïma Azough zich te zeggen. Het valt niet wetenschappelijk te onderbouwen en de situatie wordt er ook niet beter van, vinden zij. "Integratie is een proces, dat ontwikkelt zich, we zitten er nog middenin."

De panelleden hadden tijdens het debat soms meer te maken met de klassieke Duits-Nederlandse tegenstellingen dan met verschillen tussen allochtonen en autochtonen. In veel gevallen stond de principiële Kelek tegenover de veel meer op consensus gerichte, pragmatische Azough en Scheffer.

Hoofddoek

Volgens Azough denkt Kelek te eendimensionaal over integratie. Als voorbeeld noemde ze de hoofddoek, die wat haar betreft veel meer is dan een religieus symbool. Op scholen in Amsterdam ziet Azough dat meisjes een hoofddoek dragen om hun identiteit te benadrukken. Door al die politieke discussies over de islam, waarbij ze steeds weer het gevoel hebben zich te moeten verdedigen, zeggen ze met hun hoofddoek: 'ja ik ben moslim en ik ben er trots op.' "Als een soort opgestoken middelvinger", aldus Azough. "Als ik nu 18 was zou ik misschien ook wel een hoofddoek dragen."

De problemen die in veel islamitische gezinnen tussen de eerste en de tweede generatie immigranten spelen, geven aan dat integratie een proces is, zei

Scheffer. Die conflicten ontstaan omdat de tweede generatie andere ideeën heeft dan de eerste. “Door de immigratie ontwikkelt de islam zich.”

Kelek heeft een andere visie op dat proces. Ze is consequent tegen de hoofddoek, die ze beschouwt als “een afwijzing van een geëmancipeerde samenleving”, zoals ze in haar boek ‘Himmelsreise’ uit 2010 schrijft. De kern van het probleem is dat in de islam een ander begrip van vrijheid heerst dan in Europa, zei Kelek in Amsterdam. Dat maakt het zo moeilijk voor moslims om te integreren. In Europa is er scheiding van kerk en staat en hebben maatschappelijke processen geleid tot individualisering, legde ze uit. “Ik kom uit een islamitische wereld en leef in Europa. De meeste islamitische waarden zijn in strijd met Europese: er is geen individualisme, er wordt onderscheid gemaakt tussen mannen en vrouwen.”

Alleen gelaten

Kelek heeft zich in Duitsland lang alleen gelaten gevoeld met haar problemen, vertelde ze. Als klein meisje kwam ze met haar familie naar Duitsland, waar ze in een dorpje in Nedersaksen opgroeide. Ze voelde zich er een vreemde eend in de bijt. Thuis leefde ze in een Turkse wereld, waar haar dictatoriale vader de dienst uitmaakte. Het lukte haar uiteindelijk om met hulp van een Duitse vakbond sociologie te gaan studeren.

Veel Turkse vrouwen in Duitsland ondergaan een ander lot, weet Kelek. Ze zag hoe veel van hen in Duitsland werden uitgehuwelijkt aan mannen uit Turkije, die daarop naar Duitsland kwamen. Daarover schreef ze in haar eerste boek ‘De Turkse bruid’ (2005), dat een bestseller werd.

Om je los te kunnen maken van die islamitische waarden, heb je steun nodig van de Europese samenleving, zei Kelek in Amsterdam. Maar die kreeg ze niet. “Het heersende idee als het om integratie gaat is: het gaat toch goed. Vooral Die Linke in Duitsland zegt tegen moslims: ‘U moet blijven zoals u bent’. Of ze zeggen dat de hoofddoek onderdeel is van het opvoedingsrecht van moslims. Zo leert een kind geen vrijheid.”

Islamitisch wereldbeeld

Er is niet één islam, legde Kelek uit. Er zijn honderden islamitische sekten en gemeenschappen. Maar er is wel degelijk een islamitisch wereld- en mensbeeld, een politieke ideologie, een filosofie noemde ze het ook, en daarover wordt niets onderzocht. “Zeker niet door moslims zelf, die mogen dat niet. Ik gebruik mijn verstand en stel vragen. Dat gebeurt niet in de islamitische samenleving. Nergens in de wereld wordt de islam kritisch onderzocht.”

Kun je de islam überhaupt hervormen? wilde Scheffer van Kelek weten. Ja, antwoordde ze direct. Maar dat proces moet je met publiek geld financieren, anders lukt het niet. "Het debat gaat niet vanuit zichzelf richting Europese waarden. Dat moet je niet loslaten, je moet hervormers steunen. Bijvoorbeeld met onderzoeksgeld." "Wil je dan ook dat imams door de Duitse staat worden benoemd?" vroeg Azough verbaasd. "Dat er een Duitse islam komt, gecontroleerd door de Duitse staat?" Ja, zei Kelek weer zonder aarzelen. Er ontstond onrustig geroezemoes in de zaal. Wat zegt ze nu? Het ging ook Scheffer en Azough te ver. "De Nederlandse staat moet niet bepalen wat een Nederlandse imam zegt", reageerde Azough.

Moslimmannen

Azough vindt het belangrijk dat Kelek ook over de emancipatie van moslimmannen heeft geschreven. "Ook mannen hebben recht op vrijheid. Dat ze kunnen trouwen met wie ze willen, dat ze homo kunnen zijn, hun eigen leven kunnen inrichten. Mannen hebben die vrijheid ook niet."

Integratie kun je niet met wetten afdwingen. Daar waren de drie panelleden het over eens. "Een samenleving is altijd meer dan wetten", aldus Scheffer. Wederzijds respect voor elkaars geloof en ook voor niet-gelovigen moet je via debat en discussie regelen, vindt hij. Kelek zei ook dat de islamitische waarden waar ze problemen mee heeft niet met dwang kunnen worden verwijderd uit haar geloof. "Maar je moet ze ook niet accepteren."

Dit is een artikel gedownload via duitslandinstituut.nl.

Artikel: <https://duitslandinstituut.nl/artikel/382/de-hoofddoek-als-opgestoken-middelvinger>